

БІОПСИХОСОЦІОПЕДАГОГІКА У КООРДИНАТАХ ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ

Галина Мешко,
доктор педагогічних наук, професор,
завідувач кафедри педагогіки та менеджменту освіти
Тернопільський національний педагогічний
університет імені Володимира Гнатюка
E-mail: hal-meshko@ukr.net

Олександр Мешко,
кандидат психологічних наук, доцент,
доцент кафедри психології
Тернопільський національний педагогічний
університет імені Володимира Гнатюка
E-mail: meshko_o@ukr.net

У сучасних умовах воєнного стану надзвичайно важливою є проблема формування життєстійкої, життєздатної, самодостатньої й самоефективної особистості учня. Особливо актуальною є означена проблема щодо дітей з особливими освітніми потребами. Сьогодні перед закладами загальної середньої освіти постає завдання створення простору для реалізації дитини з особливими освітніми потребами, оптимальних умов для її особистісного зростання й адаптації в соціумі.

Ці виклики сьогодення та проблеми інклюзивної освіти може допомогти вирішити біопсихосоціопедагогіка. Це не наука майбутнього, а нова галузь наукових досліджень, сучасне цілісне і системне бачення людини і розв'язання складних проблем формування її особистості. В основі цієї науки біопсихосоціальна парадигма розуміння людини, положення про взаємозв'язок і невіддільність одне від одного природного (біологічного), психічного, соціального (суспільного) аспектів її буття. Як справедливо зауважує А. Шульга, у сучасній психологічній науці ««жорсткість» зв'язку «біологічного» і «психічного» в людині є беззаперечною» [1, с. 396].

Біопсихосоціопедагогіка досліджує процес спрямованого особистісного розвитку людини як цілісного організму, в якому тісно взаємопов'язані біологічні, психологічні та соціальні чинники, в умовах її навчання, виховання й освіти. Тому навчання і виховання дитини з особливими освітніми потребами залежить і потребує врахування особливостей та стану цих чинників в умовах спеціально організованої виховної системи.

Біопсихопедагогіка являє собою нерозривну єдність психологічної теорії й освітньої практики задля забезпечення сприятливих умов для гармонійного розвитку особистості і дослідження психологічних проблем її виховання, навчання і соціалізації з урахуванням особливостей взаємодії зі світом й оточуючими людьми як детермінанта й умови її розвитку. Це наука, яка окреслює можливості і шляхи застосування психологічних і біологічних знань задля вирішення проблем виховання, навчання, освіти і соціалізації особистості.

Біопсихосоціопедагогіка орієнтує на мультидисциплінарний та індивідуальний підходи до надання освітніх послуг здобувачам загальної середньої освіти з особливими освітніми потребами. Це можливо за умови спільної роботи різних фахівців – вчителів, класоводів/класних керівників, адміністрації закладу освіти, психологів, лікарів, соціальних педагогів, працівників інклюзивно-ресурсних центрів, а також родин учнів. Звичайно, цей процес не відбувається швидко й одномоментно. Він потребує багато часу, зусиль і фінансових ресурсів. Вимагає комплексного підходу до пошуку способів взаємодії з учнями та їх батьками, оцінки стану здоров'я і самопочуття дитини, впливу на її оточення в класному колективі та шкільному середовищі, забезпечення умов для фізичної і психологічної безпеки й емоційного благополуччя, вибору і реалізації оптимальних технологій психолого-педагогічного супроводу, забезпечення умов для соціальної адаптації та інтеграції в суспільство, особистісного зростання і самореалізації дитини з особливими освітніми потребами. Важливим є

врахування можливостей, потреб і бажань дитини, а не тільки зосередження й концентрації на її діагнозі.

Педагогам необхідно враховувати не лише фізичний стан учня, його індивідуальні особливості і генетичні схильності, а й те, як він реагує на стрес, як долає труднощі, його переконання і ціннісні орієнтації, соціальні навички й емоційний інтелект, особливості пам'яті, характеру, працездатності, самооцінки, специфіку сімейного виховання й оточення дитини з особливими освітніми потребами тощо. Досягнення ефективності у роботі, «серйозне удосконалення освітнього процесу можливе лише через застосування досягнень психології у практичній діяльності педагога, зокрема у кожній його педагогічній дії» [2, с. 33].

Важливим завданням на етапі професійної підготовки є формування інклюзивної компетентності майбутніх учителів, готовності до реалізації біопсихосоціального підходу в роботі з дітьми з особливими освітніми потребами, а також їхньої психотерапевтичної позиції. «Учитель зі сформованою психотерапевтичною позицією віритиме у сили кожного учня, вмітиме грамотно оцінити його психоемоційний стан, створити обстановку комфорту і захищеності для школяра, надаватиме допомогу в його особистісному зростанні та подоланні труднощів у процесі навчання і взаємодії з іншими, сприятиме формуванню життєстійкості дитини з особливими освітніми потребами, розвиватиме в неї почуття власної значущості і компетентності» [3, с. 125].

Звичайно, означені завдання складно вирішити у процесі читання змістового модуля «Основи інклюзивної освіти» обсягом лише 1 кредит інтегрованого курсу «Педагогіка». Тому вирішення цього завдання пронизує загалом читання курсів педагогіки, вікової і педагогічної психології, пропедевтичну педагогічну практику майбутніх учителів. Вважаємо, що майбутнім педагогам для роботи з дітьми з особливими освітніми потребами вартувало б вивчати основи корекційної педагогіки, основи корекційної психопедагогіки, основи патопсихології, основи

психопатофізіології, а також в більшому обсязі курс «Основи інклюзивної освіти». Це слугувало б базою/теоретичною основою для реалізації в освітній практиці засад біопсихосоціопедагогіки.

Отже, постулати біопсихосоціопедагогіки та біопсихосоціальний підхід, який сьогодні є актуальним в медицині, зокрема в психіатрії, реабілітації, доцільно реалізовувати задля вирішення професійно-педагогічних і практичних завдань у роботі з дітьми з особливими освітніми потребами.

Список використаних джерел:

1. Шульга А. М. Триєдина природа людини та проблема її психічного здоров'я в умовах сьогодення. *Психічне здоров'я особистості у кризовому суспільстві* : збірник матеріалів VII Всеукраїнської науково-практичної конференції (Львів, 28 жовтня 2022 р.) / уклад. В. С. Бліхар. Львів : Львівський державний університет внутрішніх справ, 2022. С. 396-400. URL: https://dspace.lvduvs.edu.ua/bitstream/1234567890/5051/1/28_10_2022.pdf
2. Дяченко Л. М. Психопедагогіка як предмет наукового інтересу. *Теорія і практика управління соціальними системами: філософія, психологія, педагогіка, соціологія*. 2014. № 2. С. 34-44.
3. Мешко Г. М., Мешко О. І. Формування психотерапевтичної позиції майбутніх учителів як основи педагогічної взаємодії в інклюзивному освітньому середовищі. *Інклюзивна освіта: ідея, стратегія, результат: матеріали I Всеукраїнської міждисциплінарної науково-практичної конференції* (Тернопіль, 8 квітня 2021 р.) / Упор. З.І. Удич. Тернопіль: ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2021. С. 122-125. URL: <http://dspace.tnpu.edu.ua/handle/123456789/18713>